

Ordinea spontană

„Problema este că dinamica definitorie a capitalismului, aceea a neiertătoarei concurențe de piață, intră în contradicție cu dorința umană de stabilitate și certitudine.”

Alan Greenspan

Viziunile economice sunt în continuare sfâșiate de partizanatele celor două ordini clasice: cea naturală și cea construită. Ordinea tradiției moștenite și ordinea proiectată. Dreapta și stânga politice (derivate din această manieră dihotomică de a privi lucrurile) au confiscat modul de a înțelege și a face economie.

Nu pare să se contureze prea consistent calea de ieșire din abordările ireductibile în ceea ce privește mijloacele folosite și scopurile urmărite. În ciuda evidenței că o altă ordine este cea funcțională, cea spontană, știința economică ajunge în politici pe canalele ideologiilor de dreapta și de stânga. Și acolo unde apar excepții, recentrarea economiei pe tiparele ordinii prin pluralitate (sau spontană) este pervertită de regulile ordinilor naturală sau artificială. Cazul recent al economiei SUA (marcat de concepțiile neconservatorilor) sau cazul economiei Chinei, ambele tentate să creadă în ordinea spontană, revelează reflexul condiționat al viziunilor ordinii naturale, respectiv artificiale.

În mod paradoxal, o știință croită pe filosofia progresului se dovedește, la aproape trei secole de existență, încă dominată de viziunile Romantismului și ale Utopismului pe care a încercat să le dizolve Raționalismul luminist, izvorul teoriei economice.

Rezistența opțiunilor pentru ordinele clasice și amprentarea politică a conceptelor economice din perspectiva lor au creat fenomenologii adverse, aflate permanent în disputarea preeminenței. Pe fondul disjungerii sistemelor societale, economia a căzut în maladia dedublării, a scindării în mecanisme contrarii de reglare, unul al pieței, celălalt al planului. Bătălia pentru preeminență a durat secole, la nivel teoretic, și decenii, la nivel practic.

A ajuns oare economia să se întemeieze pe ordinea spontană? Pare credibil în condițiile în care ideologia se retrage cel puțin pe un plan marginal. Marea așteptare constă în posibilitatea convertirii culturii întemeiate pe ordinea naturală în cultură bazată pe ordinea spontană. Cheia constă însă în șansa ca adepții ordinii naturale să iasă din chingile ideologiei fundamentaliste și să dezvolte practici ale opțiunii pentru ordinea prin pluralitate (sau matricea spontană a ordinii pentru comportamentele sistemelor complexe cu autoreglare și autoorganizare). Nu încape îndoială că natura nu face salturi; autoreglarea și autoorganizarea sunt, pentru societatea umană, fațete ale procesului de învățare, extrem de lent și eminentemente liniar.

Modul de schimbare constat empiric este unul de melanjare a opțiunilor dintre ordinea naturală și ordinea spontană, pe de o parte, și ordinea artificială și ordinea spontană, pe de altă parte. Țelul este unul de adaptare politică la evoluții, deși nu poate fi vorba de progres în adevăratul sens al cuvântului. Rezultanta primei hibridări este o ordine intermediară, sfâșiată între tiparul idealizat al trecutului și tiparul funcțional al prezentului, iar expresia celei de-a doua hibridări este o ordine încadrată între tiparul utopic

al viitorului și cel funcțional al prezentului. Ceea ce rezultă, capitalismul unilateral și socialismul de piață, dezvoltă invariabil aceleași nevroze ale istoriei. Istoria pare să se repete!

Abordarea excentrică a acceptării valorii ordinii prin pluralitate (ca model al coexistenței capitalismului unidimensional și al socialismului de piață) resuscită asumția convergenței sistemelor ideologice adverse. În esență este vorba de un dublu refuz: al ieșirii din cercul vicios al confortului ideatic și al intrării în cercul virtuos al ordinii funcționale specifice sistemelor complexe cu autoreglare și autoorganizare (ordine al cărei principiu comportamental ține de propensiunea spre echilibru spontan).

În economie, conceptul distrugerii creatoare se pliază cel mai fidel pe ordinea spontană. În societate, pluralismul politic tranșează autoreglarea și autoorganizarea de sistem dinamic și complex. Economia de piață (cu feedback-ul pozitiv al învățării prin încercare și eroare) nu împinge evoluția spre societatea de piață, după cum societatea democratică (întemeiată pe pluralism politic și testare publică a exercitării dreptului de gestionare a puterii) nu împinge economia spre funcții aumane și formule nonindividuale.

Evidentă ar trebui să fie evoluția spre ordinea spontană ferind comportamentele de capcana dihotomiilor ideologizante de tipul proprietate privată versus proprietate colectivă, economie capitalistă versus economie socialistă ș.a.m.d. Adică să se iasă din tensiunea (suficientă sieși până la urmă pentru că este compensatorie) dintre ordinea naturală și ordinea artificială a ultimului veac și jumătate.

Ordinea spontană deschide alt orizont al poziționărilor, cum ar fi cel marcat de opțiunile în jurul ideii wittensteiniene de nonproprietate privată în corelație dinamică cu proprietatea privată. În acest nou spectru de semnificații se întrevăd soluții și la problemele complicate cu care se confruntă economia și societățile din a doua modernitate, între altele cele ale definirii dreptului de proprietate intelectuală în altă manieră decât cea a tranșării preeminenței între ordinea naturală și ordinea artificială.

Ordinea spontană este pluralistă atât politic (politicul este controlat civic, bunăoară, deci există mai mulți centri de putere care-și limitează reciproc propensiunile spre prevalență), cât și economic (economicul este expresia performanței testate prin piață, piața este funcționalizată prin concurență, concurența este arbitrată de instituții pentru a nu deveni hobbesiană, instituțiile sunt failibile ș.a.m.d.). Ordinea prin pluralism generează structuri și reguli de comportament prin care puterea este tranzacțională după criteriile consensuale și pe care niciun actor nu poate să le manipuleze discreționar. Ordinea spontană contrazice absolutismul meritocratic al ordinii naturale și fundamentalismul milenarist al ordinii construite.

Ordinea spontană este ordinea pe care viața o construiește din haosul naturii și pe care omul o smulge viitorului sub forma prezentului continuu.

Marin Dinu

Sumar

Modele cu ecuații simultane în studierea unor aspecte legate de corupția și performanța serviciilor din sistemul public de sănătate	
■ Tudorel Andrei, Ani Matei, Bogdan Oancea	3
Viitoare reglementări contabile pentru IMM-uri în Europa: studiu privind implicații conceptuale și tehnice	
■ Adela Deaconu, Irimie Popa, Anuța Buiga, Melinda Fulop	19
Dezvoltarea unui model de rating pe baze statistice	
■ Vasile Dedu, Tudor Alexandru Ganea	33
Fundamentarea bugetelor locale multianuale prin modelarea economico-matematică a evoluției veniturilor	
■ Ioan Radu, Viorel Lefter, Minodora Ursăcescu, Cleopatra Șendroi, Mihai Cioc	45
Avem uniunea economică și monetară. Dar uniunea fiscală și viitorul Europei unite?	
■ Liviu C. Andrei	61
Perspectivile armonizării impunerii corporatiste în Uniunea Europeană	
■ Gheorghe Matei, Daniela Pârvu	79

Notă: Autorii sunt responsabili de clarificarea dreptului de utilizare a informațiilor cuprinse în articole.

Revizie text: Gabriela Ochiană
Tehnoredactare computerizată:
Nicoleta Bobocea
Coperta: Alexandru Ion
Difuzare și abonamente:
Viorela Petrici (021/312.22.48 – int. 24)

Indexări în baze de date:
Research Papers in Economics (RePEc)
<http://www.ideas.repec.org>
Directory of Open Access Journals (DOAJ)
<http://www.doaj.org>
CNCSIS categoria B+

www.economieteoreticasiaplicata.ro; www.ectap.ro
Recepție texte: economia.ta@edeconomica.com